

زمان تا انقراض هخامنشی با چهار زبان مادی،
 سکایی، پارسی باستان و اوستایی (دوره ۱) و
 میانه (از قزوین تا انقراض ساسانی
 با زبانهای پارتی، سغدی، خوارزمی، سکایی
 و بلخی) (دوره ۲) جدید در شمال پیشین زبانها
 و ادبیات دوران باستان

زبان فارسی باستان، نیای زبان فارسی
 امروزی زبان قوم پارس بوده است که در دوره
 هخامنشیان ۳۳۴-۵۵۰ بعد از تولد می شده آثار ادبی
 دوره هخامنشی بسیاری نمانده است. با این وجود
 همین مقدار هم که بازمانده است و به دست ما رسیده
 حقایق از ادبیاتی و سرمایه دارد. آنقدر که اسکندر
 با خواندن کتیبه‌های روی قبر کوروش، مقبره‌ای احداث
 خراب نکرد و گفت: «ای گاشی قبل از خراب کردن
 تخت جمشید این نوشته را می خوانده تا تحت
 جمشید برآیم به آتش می کشیدم. از عهدی آن
 ادب پریار کتیبه‌های از شاهان هخامنشی
 و بخشهای از کتاب اوستا برای ما باز مانده است
 کتیبه‌های برخی از شاهان هخامنشی به
 خط میخی است که علاوه بر سنگ بر الواح زرین
 و سیمین، سبزه و زر، مهر و ظرف برجای مانده
 است.

مهم ترین کتیبه‌های پارسی باستان
 کتیبه‌ای آریامنه، کتیبه ارتشام، کتیبه کوروش
 در مشکو، مریاب و کتیبه‌های مهم داریوش شامل
 کتیبه بیستون، کتیبه نقش رستم و غیره
کتیبه‌های بیستون یکی از مهم ترین این کتیبه
 ها است. سنگ نوشته بیستون بزرگترین سنگ
 نوشته جهان واقع در مشکو بیستون است. این
 کتیبه دارای دو نقش است. یکی قسمت لفظی
 و دیگری قسمت تریبی (نوشته) قسمتی از نوشته

نوشته‌های کتیبه بیستون که به زبان فارسی باستان
و خط میخی ایرانی است. پنج ستون و یازده البته
بعضی از کتیبه‌های دوره هخامنشی به سه زبان و
برخی به چهار زبان نوشته شده و علت آن هم برای
فهم عموم اهالی ممالک تابع آن ظاهر بوده است.

کتیبه بیستون از حیث جهات تاریخی
و تفصیل از اهمیت و شهرت برای برخوردار
است. در آن ابتدا به داستان گئوماتای مغ
(موبد زرتشتی) پرداخته که خود را به جانی پریا
پسر کوروش جازده. داریوش در این کتیبه
نسبت خود را معرفی می‌نماید پس از شرح و
وسعت ممالک و شواری‌های که در ابتدای
سلطنت او روی داده. وی شرح لشکر کشی‌های
خود را ذکر میکند و در آخر کتیبه به اهمیت
و دی‌ختم می‌شود. قوطه بیستون از آثار ملی
ایران است و خود این اثر هم از سال 2004 یلی
از آثار ثبت شده ایران در میراث جهانی یونسکو است.
کتیبه نقش رستم - این کتیبه منسوب به داریوش
است. این کتاب از لحاظ اهمیت و تفصیل رتبه
بعد از بیستون و در آن داریوش ابتدا از ملک
اهورا مزدا در سلطنت به رسیدن به خود
اشاره میکند پس از نسبت خود را معرفی میکند
وی در پایان ممالک تحت فرمانروایی خود را برقی
شمارد.

در کتیبه تخت جمشید فقط از کشور پارس که
دارای انساب‌های نیک و مردان نیک است یاد میکنند.
در کتیبه سوخته تخت از فتح مهر است و گذرن
شریکه‌ای که نیل را به دریای اهرس می‌پیوندد
از میان کتیبه‌های که برای یادبودن بناهای ساخته
نقاش شده شده کتیبه داریوش در شوش است.